

2007-07-20

Stämplat:

Undersökning: Dalarna, Leksand sn, Västannor 9:1**Ansvarig institution:** RAÄ UV**Ansvarig för undersökningen:** Klas-Håkan Landström**Ekonomiskt kartblad:** 13F 6b**Lst:s dnr:** –**Eget dnr:** 3391/76**Fynd:** Ja Nej **Lägeskoordinater:** x6730 y1459

Landskap	Dalarna
Socken/Stad	Leksand
Fornlämningsnummer	?
Fastighet/kvarter	Västannor 9:1
Fornlämningstyp	Medeltida kulturlager
Undersökningsår	1975, 1977
Typ av undersökning	Förundersökning och slutundersökning
Dokumentationsmaterial	Ärendehandlingar
Materiallista bifogas	Ja
Fyndlista bifogas	Nej
Ekonomisk karta eller stads/kvarterskarta bifogas	Ja
Datering	Sen vikingatid, tidig medeltid–högmedeltid

2007-07-20

Resultaten har publicerats i:

Serning, I. 1982. *Fyndgravar och gravfynd. Tusen år på Kyrkudden. Leksands kyrka, arkeologi och byggnadshistoria*, utgiven av Leksands församling. Dalarnas fornminnes och hembygdsförbunds skrifter 25.

Myrdal, J. (red.) 1984. *Vardagsliv i en medeltida bondby. Fynd från Västannortjärn i Leksand, Dalarna*.

Ersgård, L. 1995. "The change of Religion and its Artefacts. An Example from Upper Dalarna". *Meddelanden från Lunds universitets historiska museum 1993-1994. Vol. 10*.

Ersgård, L. 1997. *Det starka landskapet. En arkeologisk studie av Leksandsbygden i Dalarna från yngre järnålder till nyare tid. Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar. Skrifter nr 21. Stockholm*.

Ersgård, L. 2002. *Västannortjärn : en rituell plats från högmedeltid. I: Jennbert, K., Andréén, A. & Raudvere, C. (red.) Vägar till Midgård 2. Plats och praxis : studier av nordisk förkristen ritual, s. 287-297. Lund*.

Sammanställt av, namn och datum

Janis Runcis

2007-07-20

Beskrivning (ex.: orsak till undersökningen, beskrivning av undersökningsområdet, undersökningens omfattning, sammanfattning av resultaten, fyndkategorier)

Muddringsarbeten runt strandkanterna vid den lilla sjön Västannortjärn inleddes tidigt under året 1975 på initiativ av byalagen i Västannor och Smedby. I muddringsmassorna, som bestod av organisk gyttja, torv och gamla trädstammar, observerade en arkeologistuderande från trakten, Klas-Håkan Lundström, gamla föremål och avfall liknande sådant som i allmänhet brukar påträffas i medeltida stadskulturlager. Västannortjärn är belägen i Leksands socken i landskapet Dalarna, nära Österdalälven. Västannor är en av byarna i den så kallade Häradsbygden som i arkeologiska sammanhang har profilerat sig som varandes en centralbygd under yngre järnålder och in i medeltid, något som avspeglar sig tydligt både i relativt befolkningstal och den sammansatta fornlämningsbilden. Etnologer och historiker har också länge riktat sin uppmärksamhet mot bygden och dess rika och långvariga kulturella traditioner. Naturomgivningarna består av bördiga, väldränerade åkermarker i anslutning till älven, och byarna är lokaliserade till sina karaktäristiska lägen mellan odlingsmark och skog. Det insjönära läget anser Lars Ersgård vara kännetecknande för det högmedeltida bebyggelsemönstret i Leksandsområdet, präglad av nykolonisation med tonvikt på viljan till ägandet av jord och vidare en tilltagande agrar utveckling där järnhanteringen successivt förlorar sin betydelse som basen i den lokala samhällsekonomin.

Fyndplatsen var belägen på tjärnens östra strand och muddringen som omfattade en ca 4-5 m bred strandremsa blottade ett meterdjupt, mörkfärgat kulturlager till en uppskattad längd av ca 50 m. En genomsökning av muddermassorna lämnade ett rikt fyndmaterial som bland annat innehöll träföremål såsom svarvade och laggade kärl, en skål, räfsninnar, diverse redsaker, tränaclar, lysestickor, del av en båtstäv samt trästycken med snidad ornering. Huggspån från tillverkningsprocesser och husbyggen förekom i riklig mängd. Vidare fanns där också föremål av annat organiskt material som läderskor, bronsbelagda läderremmar, knivslida, barkflöten och sänken av näver och sten. Flera yxor, slipstenar, plåtbitar tillsammans med järnframställningsslagg och en järnsmälta vittnar om den tidigare så stora betydelsen av järnproduktionen. Smycken av silver eller brons samt hålslagna mynt talar för ett välstånd utöver vad man kan förvänta i en vanlig bondby. Mynten, totalt 20 stycken, har en kronologisk spridning över åren mellan Knut Erikssons tid (1167-96 och till 1360-talet (Magnus Eriksson 1332-1364) men med tyngdpunkten förlagd i det sena 1100-talet. Där finns även enstaka mynt och andra fynd från 1500-talet men inget tyder på att det föreligger kontinuitet mellan medeltid och nyare tid. Med detta avses då platsens kulturella kontext och betydelse och inte enbart den mänskliga närvaron. En serie om sex daterade kolprover (en tidig preliminär uppgift) spänner mellan åren 1010-1325 e.Kr och den tydliga tendensen i dateringarna bekräftas ytterligare av de dendrokronologiskt fastställda årsringsföljderna hos trämaterialiet. Sammanfattningsvis har de mäktiga kulturlagren avsatts huvudsakligen under 1200-1300-talen.

Den efterföljande slutundersökningen genomfördes två år senare, 1977, med upptagandet av sju schakt grävda genom kulturlagren, parallellt med höjdkurvorna utmed strandkanten och i vinkel från åkern mot vattnet. Kulturlagret visade sig vara 15-20 meter brett. En fosfatkartering av området utfördes också kombinerade med provtagning och analys av jordprover med avseende på pollen och makrofossil. Den tidigare erhållna bilden av mångfalden och rikedomen hos fyndmaterialiet förstärktes ytterligare. Värt att notera är den signifikanta frånvaron av fyndkategorier som keramik, matavfall i form av obrända ben och föremål av ben/horn, vilka annars är ymnigt företrädda i de medeltida städernas kulturlager. Likaså anmärkningsvärt är att inga spår efter bebyggelse påträffades i schakten. En fråga som infinner sig naturligt är vad denna fyndmassa i en sådan miljö representerar. Det förefaller svårt att tolka den som endast ett vanligt avfallslager från en medeltida gårdsbebyggelse, i synnerhet med de talrika myntfynden och smyckesföremålen i åtanke. Lars Ersgård (1995; 1997; 2002) lyfter fram problematiken i flera arbeten som behandlar övergripande frågor om rituella aktiviteter och mänsklig närvaro relaterade till fysisk och kognitiv landskapsorganisation i Leksandsbygden från den tidigaste, förhistoriska kolonisationen och fram till ny tid. Han menar att lämningarna inte enbart ska betraktas som direkta avspeglingar av den vardagliga materiella kulturen i en vanlig medeltida gård. Inte heller bör de särskiljas genom inordnande i de oppositionella kategorierna profana eller sakrala aktivitetsområden. Det finns många historiska exempel på att denna sorts polarisering snarare är en kultur- och kontextberoende värderingsfråga. Produktionsavfall har många gånger på ett svårförklarligt sätt hanterats i paritet och sammanblandade med renodlat liturgiska föremål och konstruktioner. Depositionerna av främst mynten och småföremålen i sin svårförklarliga blandning med sådant som t.ex. enkla redskap och avfallsprodukter pekar tydligt på rituella aktiviteter "med mycket bestämda kulturella förutsättningar", använda medvetet inom formativa och reproducerande samhällsstrategier.

Kommentar: Som framgår av ovan har materialet väckt stor uppmärksamhet i studier som berör samhällsdynamiska processer, rituella och relationsskapande beteenden. Det är av största vikt att dokumentationsmaterialiet från denna nyckellokal snarast återbördas från privat förvaring till vederbörliga arkiv, tillgängliga för vidare forskning.

2007-07-20

--